
İNCELEMELER

ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ IŞIĞINDA MÜLTECİLİK VE ÇOCUKLAR*

Fahrünnisa AKBATUR**

1. BÖLÜM

KAVRAMLAR & GENEL DURUM

1.1. GİRİŞ

Bu bölümde öncelikle evinden ayrılan insanların buldukları durumların hukuki anlamda nasıl tanımlandığından bahsedilecek. Bu alanda kullanılan kimi kavramlara değinilecek.

Daha sonra, dünya ve Türkiye'de yerinden edinilmişlik olgusu incelenecektir. Hem dünya genelinde, hem de Türkiye'de sığınma arayanlar açısından 1970'lerde başlayan yükseliş 1980 sonrasında hız kazanarak devam etmiştir. Bu zorunlu göç olgusuna ne yazık ki bütün devletlerin yaklaşımı olumsuz yönde gelişmektedir.

1.2. KAVRAMLAR

Bu metin içinde kullanılan ve gündelik hayatta birbiri yerine kullanıldığı için tasnif edilmesine ihtiyaç duyulabilecek bazı tanımları aşağıda bulabilirsiniz.

* İ.Ü. Hukuk Fakültesi ve İstanbul Barosunun İşbirliği ile 7-8 Kasım 1996 tarihinde düzenlenen Çocuk Hakları Çalışma Grupları toplantısında sunulan tebliğ metnidir.

** Av. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği.

1.2.1. Yabancı

Bir devletin ülkesinde bulunan ve o devletin vatandaşlığını iddiaya hakkı olmayan kimseye **yabancı** denir. Bir kişiye o ülkedeki vatandaştan farklı bir hukuki statü tanıdığı durumda yabancılık vasfı ortaya çıkar. Bir ülkenin vatandaşı bir diğer ülkenin toprağında yabancıdır (Çelikel, 1993).

1.2.2. Vatansız

Vatansız, hiçbir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan, herhangi bir devletin yasalarına göre vatandaş sayılmayan kişidir.

1.2.3. Azınlık

Kimi zaman bir ülkede bulunan azınlıklar vatandaşlardan ayrı statülere tabi tutulmuşlar ve bu nedenle yabancı kategorisinde sayılmışlardır. **Azınlıklar**, bir ülkede yaşayan ve birbirlerine müşterek ırk, din, dil, kültür bağları ile bağlı olan ve kendilerini o ülkede yaşayan çoğunluğa nazaran bu bakımlardan farklı hissedilen gruplardır. Örneğin Lozan anlaşmasıyla (Madde 38-54) Türkiye'de gayrimüslim azınlıkların hukuki durumları düzenlenmiştir (Çelikel, 1993).

1.2.4. Mülteci

Mülteci dediğimiz kişi; ülkesinde, kişi olarak ırkından dolayı, dininden dolayı, sosyal konumu ve siyasal düşüncesinden dolayı veya ulusal kimliği nedeniyle kendini baskı altında hissedip, kendi devletine olan güvenini kaybeden, kendi devletinin ona tarafsız davranma imkanını kaybettiği düşüncesine kapılıp, ülkesini terkedip, başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunup, sığınma talebi o ülkenin yetkilileri tarafından "kabul" edilmiş kişidir. Bir kişinin kendini yukarıda sayılı nedenlerden dolayı baskı altında hissetmesi, ülkesinden çıkması/kaçması, bir sınırı geçip başka bir ülkenin yetkililerine iltica talebinde bulunması ve iltica talebinin tanınması halindeki kişiye hukuk dilinde "mülteci" denir (Kirişçi, 1995).

1.2.5. Sığınmacı

Sığınmacı, ülkesini yukarıdaki nedenlerden dolayı terkeden ve henüz sığınma talebi, kaçtığı ülkenin yetkililerince soruşturma safhasında olan kişidir. Yani, sığınma talebinde bulunmayla kişi otomatik olarak mülteci statüsünü kazanmaz. 14.06.1934 tarihli ve 2510 sayılı İskan Kanunu Madde 3/3'e göre "Türkiye'de yerleşmek maksadıyla olmayıp, bir zaruret ilcasıyla muvakkat oturmak üzere sığınanlara sığınmacı denir."

1.2.6. Göçmen

Göçmen, mülteci tanımında bulunan nedenlerin dışında, çoğu zaman ekonomik nedenlerden dolayı, ülkesini gönüllü olarak terkedip başka bir ülkeye, o ülke yetkililerinin bilgisi ve izni ile yerleşen kişidir. Göçmen, bağlı bulunduğu ülkeyi, terk ederek yerleşmek amacı ile başka bir ülkeye giden kişidir.

1.2.7. Kaçak Göçmen

Kaçak göçmenler ise, gittikleri ülkenin otoritelerine kendilerini bildirmeden veya o otoritelerin müsaadesini almadan o ülkede yaşayanlardır. Kimi zaman kaçak göçmenler, kendi durumlarına hukuki ve güvenceli bir statü kazandırabilmek amacı ile, kendileri o ülke yetkililerine başvurup mülteci statüsünü alma çabasına girebilmektedirler. Bu durumun mültecilik kurumunun sarsılmasına ve gerçek mültecilerin ihtiyaç duydukları uluslararası korumaya kimi zaman ulaşamamalarına kimi zaman ise önemli zaman kaybına uğramalarına neden olduğu bilinen bir gerçektir.

1.2.8. Uluslararası Koruma

Kendi devletinin koruma veremediği veya vermek istemediği mülteciler, sığındıkları ülkede korunmak durumundadırlar. Sığındıkları ülkenin devleti, uluslararası ilkelere çerçevesinde bahse konu korumayı sağlamalıdır. Bu alanda en temel ilke, zulüme maruz kalacağı kendi ülkesine geri gönderilmemesidir; yani sınırdışı yasağıdır. Mülteci kabul eden devlet, mülteci grupları arasında ayırım yapmamalıdır. Mülteciler ekonomik ve sosyal haklardan yararlandırılmalı ve geride kalan aile üyeleriyle birleşmelerine olanak tanınmalıdır. Bu arada, ilticanın doğası gereği geçici bir durum olduğu, göçe neden olan olayların ortadan kalkmasıyla mültecilerin geri döneceği kabul edilmekte ve uluslararası korumanın bu nedenle geçici olduğu varsayılmaktadır. BMMYK, devletlerle işbirliği içinde, iltica işlemlerinin mevcut uluslararası sözleşmelere uygun olmasını sağlamaya çalışır.

1.2.9. Geçici Sığınma

Sığınma yanında ayrıca, hukukta geçici sığınma denen, henüz mülteci statüsü tanınmamış, fakat buldukları zor koşullardan ötürü geldikleri ülkenin otoriteleri tarafından insani nedenlerle geçici sığınma imkânının verildiği bir durum da sözkonusu olabilir. Bugün, Bosna-Hersek'teki savaş ve şiddetten kaçarak Türkiye'ye gelmiş olan mültecilerin statüsü, geçici sığınma statüsü içerisinde. Yani Türk otoriteleri kendilerine hukuki manâda bir mülteci statüsü tanımamakla beraber, Bosna-Hersek'teki şiddet durumu düzeliyor, devlet düzeninin kurulması sonucu oradaki devlet onları koruma imkânına ulaştığında geriye gönderilmek üzere, Türkiye'de geçici sığınmalarını ve korunmalarını sağlamaktadır.

1.2.10. Gönüllü Olarak Vatanına Dönme

Mültecilerin korunma problemi, üç genel prensip altında çözümlenmeye çalışılmaktadır. Bunlardan hem mülteci hem de diğer ülkeler açısından en faydalı olarak görülen, **gönüllü olarak vatanlarına dönme** yoludur. Örneğin, 1988 ve 1991 senelerinde, Kuzey Irak'tan büyük sayılarda Kürt, Türkmen, Süryani ve Kaldaniler Türkiye'ye sığındılar ve kendilerine geçici sığınma sağlandıktan sonra, ülkelerinde sorunlar görece olarak çözümlenince bu kişilerin çoğunluğu kendi ülkelerine gönüllü olarak döndüler.

1.2.11. Yerel Yerleşim

İkinci çözüm, **yerel yerleşim** çözümüdür. Yerel yerleşim, mültecilerin mülteci statüsüne kavuştukları ülkede entegrasyonlarını tamamlayıp, o ülkenin vatandaşlığını almaları durumudur. Bir örnek vermek gerekirse, Türkiye komşu ülkelerdeki rejimlerin baskılarından bunalıp Türkiye'ye gelen, Türk soyu ve Türk kültüründen olan kişilere bu imkânı tanımış ve meselâ 1989'da Bulgaristan'dan kalan 310 bin Bulgar Türkünün 240-250 bin tanesine İskan Kanunu çerçevesinde Türk vatandaşı olma imkânı tanıyarak, onlara koruma açısından yerel yerleşim çözümünü getirmiştir. Türkiye iç hukuku açısından Türk soyundan ve Türk kültüründen gelenlere yerel yerleşim olanağını tanımaktadır.

Öte yandan, Türkiye 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli protokolü imzalayarak Avrupa'dan gelecek olan mültecileri kabul etmeyi taahhüt etmiştir. Ancak, Türkiye yerel yerleşim yolunu, hem iç hukuk mevzuatı ve hem de Cenevre Sözleşmesi'ndeki Avrupa'dan mülteci kabul etmeye yönelik coğrafi sınırı kaldırması nedeniyle başka millet ve dinlerden gelen mültecilere kapalı tutmaktadır. Pratikte coğrafi sınır prensibinden en çok Irak ve İran'dan gelen sığınmacılar etkilenmektedir.

1.2.12. Üçüncü Ülkeye Yerleştirme

Bu durumda üçüncü bir çözüm yolu olan başka ülkelere yerleştirme çözümüne gidilmektedir. Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nden soğuk savaş sırasında Türkiye'ye önemli sayıda sığınmacılar gelmiş, Türkiye bu gruba mülteci statüsü tanımış, yalnız bu kişiler Türk soyu ve kültüründen olmadıkları için önemli sayıdaki bu sığınmacılar, genelde göçmen kabul eden ülkelere BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin desteğiyle yerleştirilmişlerdir (Kirişçi, 1996). Yine 1988 ve 1991 senelerinde Kuzey Irak'tan gelen sığınmacılardan pek çoğu üçüncü ülkelere yerleştirmişler ve Türkiye'den ayrılmışlardır.

1.3. MÜLTECİLER VE YERİNDEN EDİLMİŞ İNSANLAR

Bu bölümde dünyada ve Türkiye'de göçe zorlanmış insanların sayıları Birleşmiş Milletler ve Amerika devletleri Mülteci Araştırması sonuçlarına dayanılarak verilecektir. Ayrıca son yıllarda dünyadaki mülteci akımlarına değinilecektir.

1.3.1. Sayılarla Dünyada Zorunlu Göç Olgusu

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'ne BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin sunduğu 13 Mayıs 1996 tarihli rapora göre, dünyada BMMYK'nın ilgi alanına giren 24 milyondan fazla yerinden edilmiş insan var. Bunların % 60'ı olan 14.2 milyonu mülteci, 3.5 milyonu kendi ülkeleri içinde göçe zorlanmış insanlar, 3.5 milyonu insani nedenlerle BMMYK'nın ilgi alanına girenler ve 2.8 milyonu gönüllü olarak ülkelere dönmekle beraber BMMYK tarafından halen takip ve yardım edilenlerdir.

1960'lı yıllarda, 7.5 milyon civarında mülteci bulunurken, 1970'lerden itibaren ve özellikle 1980'lerde sayılar gittikçe büyük rakamlara ulaşmıştır. 1995 sonu rakamları, bir önceki yıla göre 3.5 milyon azalma göstermektedir. Azalma, zorunlu içgöç ve kendi ülkelerine gönüllü geri dönenler kategorilerinde gerçekleşmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri Mülteciler Komitesi'nin 1996 yılı Dünya Mülteciler Araştırması'na göre ise tüm dünyada 15.337.000 (Afrika'da 5 milyon, Avrupa'da 2.5 milyon, Amerika'da 256 bin, Doğu Asya'da 453 bin, Orta Doğu'da 5.5. milyon, Orta Asya'da 1.4 milyon olmak üzere) mülteci ve sığınmacı bulunmaktadır. Aynı araştırmada, içgöçe zorlanan insanların sayılarının bilinemediği ifade edilmekte, en fazla içgöçe sahne olduğu düşünülen 20 ülkedeki tahmini rakamlar 20 milyonu geçmektedir (Türkiye 2 milyon ile listede ikincidir). Raporda gerçek rakamların 20 milyondan çok daha fazla olduğu vurgulanmaktadır.

1995 yılındaki gelişmelere birkaç örnek üzerinden göz atarsak: Güney Afrika ve Namibya'da yeni çatışmalar ve baskılar yarım milyondan fazla insanın evini terketmeye ve mülteci olmaya, yine 1.2 milyon insanın ülke içinde göçe zorlanmasına neden oldu. Orta Asya'da Afganistan'da binlerce insanın öldüğü savaş yüzünden onbinlerce insan yerlerini terk etmek ve sonra dönmek durumunda kaldılar. Bunlardan yaklaşık 3 milyonu evlerine dönemediler. Asya, Sri Lanka'da geçtiğimiz yıl, 400.000 kişi yeniden başlayan içsavaş yüzünden yerlerini terk etmek zorunda kaldılar. Burma rejimi 1995 içinde 1.1. milyon mülteci ve içgöçer yarattı. Afrika'da 1.5 milyon Ruanda'lı mültecinin bu yılı da geçirmek zorunda kaldıkları kamplar hem Zaire hükümetinin hem de Ruandalı gerillaların tehdidi altında bulunmaktadır. Burundi'de 10 bin kişi politik ve etnik şiddet sonucu öldürdüler, onbinlercesi ise sayıları yarım milyonu bulan mülteilere katıldılar. Yine Sierra Leone'de 400 bin kişi beş yıldır devam eden içsavaş sonunda ortaya çıkan mültecilere katıldılar. Şu ana kadar toplam 1.3 milyon kişi Sierra Leone'deki evlerini terk etmiş durumdadırlar. Sudan'nın güneyinde kamplarda yaşayan içgöçerlerin sayısı 4 milyona ulaşmış durumda (dünyada en büyük içgöçer grubu).

1.3.2. İltica Konusunda Politik Eğilimler

Son yıllardaki bir diğer gelişme "zenginlerin fakirleri istememesi" şeklinde özetlenebilir. Bunun en karikatür örneği basından takip ettiğimiz İtalya'da kurulan bir parti-nin Kuzey İtalya'nın güneyden ayrılmasını talep ederek yarattığı olaydır. Daha ciddi ör-nekler ise tüm gelişmiş ülkelerin politikaları ve yasalarında daha sessizce gerçekleşen değişikliklerdir. Örneğin ABD 1995 yılında göç yasasında Amerika'ya göçü sınırlayan değişiklikler yapmıştır. Yine İngiltere mültecilere verdiği para yardımını kesmiştir. Orta Avrupa devletleri, sığınmacıların ilk güvenli ülkeden sığınma talep etmeleri ilkesinden yararlanmak maksadıyla başka ülkelere geçerek gelenleri bu ülkelere iade etmek ko-nusunda tedbirler almışlardır. Orta Avrupa devletleri aynı maksatla, çevrelerinde bir gü-venlik kuşağı oluşturmak amacıyla Doğu Avrupa ülkelerini mültecilik üzerine iç hukuk oluşturmak üzere zorlamaktadırlar. Böylece, özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasın-dan sonra ortaya çıkan ulus-devletlerin yarattığı içgöçerlerin batıya kaymasını engelle-mek istemektedirler.

Ne yazık ki, uluslararası kamuoyu hem göç koşullarını yaratan insan hakları ih-lallerini engellemekte yetersiz kalmakta hem de sığınma hakkı olarak uluslararası sözleş-melerde tanımlanan hakkın korunmasında başarılı olamamaktadır. İkincisinin nedeni tüm uluslararası sözleşmeler gibi 1951 Cenevre Sözleşmesinin hayata geçirilmesinin devletlere bırakılmış olmasıdır. Tek tek devletler, insani ilkeleri, kendi ulusal menfaatle-ri çerçevesinde değerlendirmektedirler. Bir yandan Avrupalı devletler başka ülkeleri ge-çerek gelenleri bu ülkelere geri göndermeyi kendi menfaatleri açısından gerekli gör-mekte, öte yandan büyük sayılarda mülteci akımına uğrayan yoksul ülkeler fiziksel ve maddi koşulları elvermediği için koruma verememektedirler. Kendi menfaatleriyle çatış-ması yüzünden sonunda bütün devletler uluslararası sözleşmelerle üstlendikleri sorumlu-lukları yerine getirmemektedirler (Hathaway, 1996). Bütün Avrupa devletleri, iltica ku-rumu ve sığınma hakkının ilke olarak korunmasından yana olduklarını ifade etmekle be-raber, sığınmacıları suçlular gibi ele almakta, uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı ve organize suçlarla ilgilenen emniyet kuvvetlerini konunun yetkilisi olarak saptanmak-tadırlar

1.3.3. Türkiye'de Sayılarla Mülteciler ve Sığınmacılar

1980'den bu yana 2 milyondan fazla insanın sığınmasıyla Türkiye dünyada en çok sığınmacı kabul eden ülkeler arasına girdi. 1970'lerin sonlarında yarım milyon İran-lı, Batı ülkelerine gitmek amacıyla Türkiye'ye girdi. 1988 ile 1991 arasında 600 bin Irak-lı ve 1992 ila 1994 arasında 25 bin Bosnalı Türkiye'ye sığındılar (IOM, 1996).

Türkiye'de BMMYK ofisine 1994 yılı içinde, esas olarak Irak ve İran'dan gelen, 4300 ve 1995 yılı içinde 3800 sığınmacı başvurmuştur. 1994 yılı rakamları karşılaştırıl-dığında, İtalya, Yunanistan, Finlandiya ve Portekiz'in yerel mekanizmalarına başvuran

sığınmacı toplamına eşit sayıda sığınmacı BMMYK Ankara ofisi tarafından işlem gör-
düğü anlaşılmaktadır. Yine BMMYK Ankara ofisi 1951 sözleşmesi çerçevesinde 1080
mülteciyi kabul etmişken; İspanya, Norveç, İtalya, Yunanistan, Finlandiya ve Portekiz
toplam 1070 mülteci kabul etmiştir.

İçişleri Bakanlığının rakamlarına göre "Türkiye'ye İltica Eden ve Başka Bir Ülke-
ye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile top-
luca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketle-
rine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin" uygulanmaya başlandığı
Aralık 1994 tarihinden Şubat 1996 tarihine kadar 1950 sığınmacı Türkiye resmi ma-
kamlarına kayıt olmuşlardır. Bu rakam her ne kadar BMMYK Ankara ofisine yapılan
başvurunun yarısı ise de, birçok Avrupa ülkesinin işlem yaptığı sığınmacı sayısından
fazladır.

		kişi	kadın	çocuk	dosya
İranlı	mülteci	818		311	335
	sığınmacı	568		175	299
toplam		1386	557	486	634
Iraklı	mülteci	604		218	255
	sığınmacı	1753		397	793
toplam		2357	983	615	1048
TOPLAM		3743	1540	1101	1682

31 Ekim 1996 tarihi itibarıyla BMMYK'ne kayıtlı Iraklı ve İranlıların toplamı
1682 dosyada 3743 kişidir. Bunların 1540'ı kadın ve 1101'i çocuktur. Iraklı ve İranlılar
mülteci olarak kabulleriyle üçüncü bir ülkeye yerleştirildiklerinden, sürekli gelen ve gi-
den bir gruptan bahsetmekteyiz. Kısaca mültecilerin Avrupa dışından gelenleri için Tür-
kiye bir transit ülke durumundadır.

1.4. MÜLTECİ ÇOCUKLAR

BMMYK araştırmaları, mülteci nüfusunun % 80'inin kadın ve çocuklardan oluş-
tuğunu ortaya koymaktadır. UNİCEF'in rakamları ise zorunlu göçe maruz kalan nüfus
içinde yarıdan fazlasının çocuklar olduğu yönündedir.

1.4.1. Dünyada Mülteci Çocuklar

UNİCEF'in hazırladığı "Dünya Çocuklarının Durumu 1996" raporuna göre dün-

yayı kasıp kavuran şiddet dalgası sonucu 53 milyon civarında insan yerinden edilmiştir. Rapor bunlardan yarısının çocuklar olduğunu belirtmektedir. Mülteci ve içgöçer çocukların çoğu aileleriyle birlikte yerlerini terk ederken, bir kısmı da ana babasından ayrı düşmektedir. 1994 yılında Ruanda'da yanında kimse bulunmayan 114 binden fazla çocuk mülteci bulunmaktaydı. Yine Sudan'da iç savaş sırasında esir düşmekten ya da öldürülmekten korkan yaşları 7 ila 17 arasında en az 20 bin çocuk evini terk etmiştir.

UNİCEF raporu 25 ülkede atak veren savaşlarda 16 yaşından küçük çocukların silah altına alındıklarını hatta kimi ülkelerde zorla silah altına alınan çocukların kendi yakınlarını hedef alan saldırılara katılmaya zorlandıklarını belirtmektedir. Son zamanlarda ortaya çıkan savaşların çoğunun içsavaş olması, savaşan grupların saldırılarını sivil halka bu arada çocuklara yöneltmesi ve böylece etnik temizlik amaçlamaları bilinen bir başka gerçektir. Savaşlar sırasında yerleştirilen mayınlar binlerce çocuğun ölmesine ya da sakat kalmasına neden olmaktadır (UNİCEF'in rakamlarına göre her hafta 800 kişi). Çocuklar, savaş ve iç çatışmalarda sağ kalabildilerse bu kez de tecrübe etmek zorunda bırakıldıkları şiddet sonucu psikolojik rahatsızlıklar edinmektedirler.

1.4.2. Türkiye'de Mülteci Çocuklar

Körfez Savaşı ve iç savaş sonrası Irak'dan bireysel kaçırlar günümüze kadar devam etmiştir. 31 Ekim 1996 tarihi sonu itibariyle, BMMYK'ya kayıtlı İranlı ve Iraklı sığınmacı ve mülteci çocukların listesi yaşlarına göre şöyledir :

			0 yaş 4 yaş	5 yaş 17 yaş
İranlı	kız	mülteci	41	116
İranlı	kız	sığınmacı	19	62
İranlı	erkek	mülteci	53	101
İranlı	erkek	sığınmacı	29	65
Iraklı	kız	mülteci	33	77
Iraklı	kız	sığınmacı	19	62
Iraklı	erkek	mülteci	33	75
Iraklı	erkek	sığınmacı	102	214
Toplam			329	772

Bu tabloya göre, şu anda Türkiye'de eğitim çağında 772 Iraklı ve İranlı çocuğun sığınmacı ve mülteci durumunda bulunduğunu söyleyebiliriz.

30 Kasım 1994'de yürürlüğe giren sığınmacı yönetmeliği çerçevesinde Türkiye'de bulunan ve kalacakları bir kabul merkezi ya da kamp bulunmadığı için şehirlerde dağı-

nık olarak yaşamak zorunda olan İran ve Irak uyruklu sığınan çocuklar Bosna'lı veya daha önce kamplarda yaşayan Irak'lı yaşlıları kadar şanslı değildirler. Bu çocuklardan pek çoğu Türk makamlarınca resmi anlamda mülteci olarak kabul görmediklerinden dolayı ne eğitim, ne sağlık, ne de sosyal haklarını kullanmaktadırlar.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi ilk imzalayan ülkelerden biri olan Türkiye, bu sözleşme ile tahaahhüt ettiği hakları ve özgürlükleri sığınan çocuklardan Bosna'dan gelenlere tanımakta, oysa İran ve Iraklı sığınan çocuklara kendi dillerinde eğitim hakkı ve sözleşmeden doğan diğer haklar tanınmamaktadır. Coğrafi çekinceye kaynaklanan bu ayırım, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin imzalanmasından sonra anlamını yitirmiştir.

BMMYK ile Türkiye Hükümeti arasında, kimsesiz ve yardıma muhtaç mülteci çocukların bakımını sağlamak amacıyla bir anlaşma imzalanma aşamasındadır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu bu konuda yetkili kurum olarak görevlendirilmiştir. SHÇEK ile BMMYK arasında bu konuyu kesinleştirme amacıyla görüşmeler devam etmektedir.

2. BÖLÜM

KANUNİ UYGULAMALAR

2.1. MÜLTECİ ÇOCUKLARA UYGULANAN ULUSLARARASI METİNLER

Bu bölümde insan hakları kavramı çocuklar açısından ele alınarak, Çocuk Hakları Sözleşmesinde belirgeleşen yeni yaklaşımın olumlu sonuçları üzerinde durulacaktır.

2.1.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve bunu takip eden insan hakları sözleşmeleri, uluslararası insan hakları standartlarını belirlemiştir. Bu standartlar, prensip olarak, tüm insanlar, bu arada elbette çocuklar içinde geçerlidir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannemesi yaşam, eğitim, sağlık gibi haklar ve ifade, ibadet, örgütlenme gibi özgürlükleri düzenlemektedir. Beyanname'nin 16. maddesi aile kurma hakkını düzenler :

1. Yetişkin erkeklerle kadınların, ırk, uyruklu ya da din bakımından herhangi bir sınırlama yapılmaksızın evlenmeye ve bir aile kurmaya hakkı vardır. Evlenirken, evlilik sırasında ve evliliğin bozulmasına ilişkin hakları eşittir.

2. Evlilik, ancak istekli eşlerin özgür ve tam oluruyla yapılır.

3. Aile, toplumun doğal ve temel birimidir ve toplum ve Devlet tarafından korunur.

12. madde ise özel yaşamın korunmasını düzenlemektedir :

Kimsenin özel yaşamı, ailesi, konutu ya da haberleşmesine kayfi olarak karışamaz, şeref ve adına saldırılamaz. Herkesin, bu gibi karışma ve saldırılara karşı yasa tarafından korunma hakkı vardır.

2.1.2. Çocuk Hakları Sözleşmesi

Hem gelenekler hem de uluslararası hukuk, özel hayat ile aile kavramlarını yan yana koymakta ve bunlara dokunulmazlığı düzenlerken, ailenin içinde ne olduğundan, aile bireyleri arasındaki ilişkilerin nasıl olması gerektiğinden uzak durmaktadır. Bu yaklaşım da çocuk için bir hak kullanımı söz konusu değildir. Pek çok durumda kanunlar ebeveynleri çocuğun haklarını onun yerine kullanmakla görevli tutmuştur. Ebeveynlerin istismarına karşı ancak çok ileri aşamalarda devlet müdahalesi söz konusu olmaktadır. Bu müdahalenin ne kadar yaptırımını olduğu ise tartışma götürür. Çocuklarını döverek öldüren bir anne ve balkondan atarak ölümüne neden olan bir babanın 1 yıl 8 ay hapis cezası aldıkları yakında basında yer aldı (Hürriyet, 3 Kasım 1996). Yıllarca dövülen ve vücudu yakılan bir başka çocuğun bir süre hastane ve koruma altında tutulduktan sonra ailesine geri verildiğini yine gazetelerden okuduğumu hatırlıyorum. Bu tavır, özel hayat karışılmaması örtüsü altında, ebeveynlerin çocuklar üzerindeki haklarının varlığını kabul eden anlayışın ürünüdür.

Çocuk Hakları Sözleşmesi ile kat edilen en önemli aşama, şimdiye kadar ki yaklaşımlardan farklı olarak, çocuğun bir başına birey olarak ele alınmasıdır. Aynı zamanda aile içinde karar mekanizmalarında demokrasiden Çocuk Hakları Sözleşmesi'yle bahsedilir olmuştur. Çocukların kendilerini ailelerinin dışında, ana babalarına bağlı olmaksızın ifade hakkı çocukların yapmamaları gerekenlerden, yapabileceklerine yani pozitif haklara doğru bir dönüşü ifade etmektedir (Bueren, 1995). Kadınlar ve çocuklar özel alanda yaşadıklarından, insan haklarından tam anlamda yararlanmaktan mahrum kalmışlardır. Ancak, son zamanlardaki insan haklarının yeniden yorumlanmasına ilişkin gelişmeler sonucu özel yaşamın yeniden tanımlanmasıyla, farklı biçimlerde hem kadınlar hem de çocuklar insan hakları kavramlarının sujesi olabilecek hale geldiler.

Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukların durduğu yerden, onların yararını öne çıkaracak şekilde, bildik hakların yeniden çocuklar için yazılmasıdır.

9 Aralık 1994 tarih ve 4058 sayılı Çocuk Hakları Sözleşmesinin 22. maddesi sığınmacı durumundaki çocuğun korunmasının şartlarını düzenlemiştir.

Taraf devletler, ister tek başına olsun ister ana babası veya herhangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, sığınmacı statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kural ve usulleri uyarınca sığınmacı sayılan bir çocuğun, bu Sözleşme'de ve insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve sözkonusu Devletlerin taraf oldukları diğer Uluslararası Sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.

Bu nedenle, Taraf Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onunla işbirliği yapan hükümetlerarası ve hükümetdışı yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir sığınmacı çocuğun ailesi ile yeniden biraraya gelebilmesi için ana-babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunurlar. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu Sözleşme'ye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana-babası ya da ailesinin başkaca üyelerinden hiçbirisi bulunmayan çocuğa da tanınacaktır."

2.1.3. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü

Sözkonusu uluslararası sözleşme Türkiye tarafından 29 Ağustos 1961 tarih ve 359 sayılı yasayla onaylanmış, 1967 protokolü ise 1 Temmuz 1968 tarih ve 6/10266 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla kabul edilmiştir. Sözleşme ve protokol, genel olarak sığınmacıların hukuksal statüsünü düzenlemekle beraber, sığınmacı sayılan çocuklara ilişkin özel bir hüküm içermemektedir. Yine de, ülkesinde baskı ve zulüme uğrama ölçeği yaşa bakılmaksızın bütün sığınmacılara uygulanmalıdır (UNHCR, 1994).

Çocukların mültecilik talepleri dört şekilde incelenebilir. Birincisi, toplu göçlerde, göç ettikleri grupla beraber değerlendirmeye tabi tutulurlar. İkincisi, beraberinde buldukları yetişkinle beraber, yetişkinin bağımlı aile üyeleri olarak, değerlendirilebilirler. Üçüncüsü, ayrı düştükleri aileleriyle birleştirme talebinde bulunabilirler. Dördüncüsü, çocuklar kendi iddialarını ve mültecilik taleplerini verebilirler. BMMYK Yürütme Kurulu, çocuk mültecilerin korunması hakkında 47 (1987) ve 59 (1989) sayılı kararları yayınlamış ve 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin çocuk mültecilere uygulanmasında gözetilecek ilkeleri belirlemiştir. Daha sonra "Çocuk Mülteciler, Koruma ve Bakım İlkeler" başlığı altında toplanan bu prensiplerden bazıları şunlardır : Çocukların statü değerlendirmeleri öncelikle yapılmalı ve beklemeye ve belirsizliğe bırakılmamalıdır. Çocuklarla görüşme, bu konuda eğitim görmüş görevliler tarafından alınmalı ve yaşı ve olgunluk durumuna göre değerlendirilmelidir. Çocuğun yararı ilkesi her zaman gözönünde tutulmalı ve küçüklere vasi tayin edilmelidir.

Ayrıca Sözleşmenin 22. maddesi "Akit devletler sığınmacılara ilk tahsil konusunda vatandaşlara tanınan aynı muameleyi yaparlar" demek suretiyle, sığınmacı çocukların eğitim hakkına yönelik bir şart koymuştur.

Yukarıda da belirtildiği gibi Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesindeki coğrafi sınırlamayı kaldırmamıştır. Kısaca, bu sözleşme ile sadece Avrupa'dan gelecek mültecilere karşı yükümlülük altındadır.

2.1.4. Uygulamalar

Öte yandan çeşitli devletler iltica taleplerinin değerlendirmesini yaptıkları mahkeme kararlarında Çocuk Hakları Sözleşmesine dayanarak, çocuğun haklarının ihlalini değerlendirmeye başlamışlardır. Örneğin Avustralya Yüksek Mahkemesi'nin (Danıştay) 7 Nisan 1995 tarihli bir kararında, uyuşturucu müptelası oldukları için ikamet izni talepleri red olunan ana-babanın durumu çocukları açısından ele alınmaktadır. Mahkeme kararında ana- babanın oturma izni almanın koşullarından biri olan iyi ahlaklı olma şartını yerine getirmediklerini saptamaktadır. Öte yandan, onlara oturma izni verilmediğinde çocukları kendilerini yetiştirecek ana-babalarından yoksun kalacakları tartışılmaktadır. "Çocuklarla ilgili her kararda esas olan çocuğun yararadır" prensibi çerçevesinde idarenin ikamet izin talebini red etme işlemi iptal edilmiştir.

Kanada Federal Mahkemesi 26 Mart 1993 tarihli kararında Çin vatandaşı anne ile küçük kızının sığınma taleplerini ayrı ayrı değerlendirmiştir. Anne Ting Ting Cheung, Çin'deki bir çocuk politikasına rağmen ikinci çocuğunu doğurmuş ve bu nedenle de ülkesinde baskıya maruz kalmış olduğunu iddia etmiştir. Kızı ise ikinci çocuk olduğu için sistemli ve yoğun bir şekilde ayrımcılığa uğrama, sağlık, eğitim, iş imkanları ve hatta yiyecek olanaklarının kısıtlanması yoluyla baskıya maruz kalma riski altındadır. Kanada Mahkemesi, anneyi, Çin'in tek çocuk politikasına karşı çıkanlar olarak bir sosyal grubun üyesi olma temelinde kabul etmiştir. Öte yandan küçük kız, kendi durumu gözönüne alınarak, mülteci statüsü tanınmıştır.

Kanada Göçmen ve Mülteci Konseyi'nin 13 Temmuz 1994 tarihli kararında, küçük Somali vatandaşı kız çocuğunun durumu, annesinden ayrı, kendi iddiası çerçevesinde değerlendirmiştir. Somalili anne iki küçük çocuğuyla Kanada'dan sığınma talebinde bulunmuştur. Somalili anne evliliği içinde şiddete maruz kaldığını, boşanma aşamasında kocasının ilk çocuğu olan oğlunu kaçırdığını, ülkesine geri dönerse diğer çocuklarının da elinden alınacağını ifade etmiştir. Kanada Mahkemesi, Somali'de Şeriat hükümlerinin uygulandığını, Şeriat hükümleri çerçevesinde boşanmış annenin bir ebeveyn olarak çocuklarını yetiştirme haklarından mahrum bırakıldığından bahisle mültecilik statüsünün tanınması gerektiğine karar vermiştir. Öte yandan, çocuklardan kız olanın Somali'de kız sünneti uygulanma tehdidi altında olduğundan, kendi iddiası çerçevesinde mültecilik statüsü tanınmıştır. Diğer taraftan diğer küçük, Şeriat hükümlerine göre anne ve babasının-

dan hangisiyle kalacağına kendi karar verilmesinin mümkün olmaması, ülkesine döndüğünde annesinden zorla ayrılacağı nedeniyle yani çocuğun seçim hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle mültecilik statüsü kazanmaya uygun bulunmuştur.

Bu şekilde Çocuk Hakları Sözleşmesiyle, çocuklar bir yandan hakları tanımlanarak bir başlarına birey olarak bu haklardan yararlanma, diğer yandan da hakları ihlal edildiğinde savunma mekanizmalarını harekete geçirme olanağına kavuşmuşlardır.

2.2. YEREL YASAL DAYANAKLAR

Yabancıların ve bu arada sığınmacı, göçmen ve mültecilerin durumları İskan Kanunu, Pasaport Kanunu, Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun gibi birbirinden farklı amaç ve kapsamda olan yasalarda dağınık olarak düzenlenmiştir. Ayrıca, Anayasa'da sıralanan haklar manzumesinin pek çoğu yabancılar ve bu arada sığınmacı ve mültecileri de kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Bu bölümde, 1951 Cenevre Sözleşmesindeki coğrafi sınırlamanın Türkiye tarafından kaldırılmamış olması nedeniyle Türkiye'ye iltica hakkı bulunmamakla beraber, sığınma zorunda kalan ve Türk makamlarınca geçici ikametlerine izin verilenlere uygulanan 1994 Yönetmeliği üzerinde durulacaktır. Ayrıca, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun Kuruluş Kanunu'na gözetilerek, Türkiye'de mülteci çocuklar için faydalanabilecek yasal dayanaklar ve uygulamada çocuklar için ortaya çıkan problemlere değinilecektir.

2.2.1. Türkiye'ye İltica Eden ve Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik :

Sığınmacıların ve bu arada sığınmacı çocuklarına ilişkin uygulama 30 Kasım 1994 tarihli Yönetmelik olarak ifade edilen "Türkiye'ye İltica Eden ve Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" tarafından düzenlenmiştir.

Yönetmelik mülteciyi "Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle" Avrupa ülkeleri vatandaşlarından sığınma isteminde bulunan ve bu istemi kabul edilmiş yabancı olarak tanımlamış, sığınmacı ise Avrupa dışındaki ülkelerden bu istemede bulunmuş yabancı olarak ifade etmiştir.

Yönetmelikte başvuru süresi "en geç 5 gün" olarak belirlenmektedir. Bu haliyle 5 günlük hak düşürücü bir sürenin varlığı, iltica başvurusunda bulunan kişinin yabancı ol-

duğu ve daha başka haklı gerekçelere de (hastalık, parasal güçlük vb.) sahip olabileceği düşünüldüğünde, gerçekçi ve insan hakları temellerine dayanan bir süre olarak görülmemektedir. Öte yandan gecikme ihtimaline ilişkin hiç bir istisna tanınmamıştır. Bu sürenin "makul bir süre" biçiminde formüllendirilmesi yararlı olacaktır.

Başvuru makamı Valilikler ve karar makamı İçişleri Bakanlığı olarak ifade edilmiştir. Uygulamada bu işlemler, Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi'nce yerine getirilmektedir. Bu biçimiyle, iltica başvurusunda bulunan herkesin potansiyel suçlu olarak görüldüğü izlenimi edinilmektedir. Türkiye'deki uygulama bu anlamda, biraz önce bahsedilen, iltica meselesinin tüm dünyada bir güvenlik meselesi olarak ele alınmasıyla paralellik teşkil etmektedir. İltica yalnızca bir iç ve dış güvenlik olusu olarak görülemez. Bu, iç ve dış güvenlik kaygılarının da yer aldığı, ancak temelde bir insan hakları sorunu olarak gündeme gelen bir konudur.

Başvuru istemi reddedilen yabancıların Türkiye dışına çıkarılacağı da hükme bağlanmıştır. İçişleri Bakanlığı'nın red kararına karşı yargı yoluna gitme olanağının olmadığı görülmektedir. Üstelik bu tür bir eksiklik Anayasanın "İdarenin her türlü eylem ve işlemi yargı denetimine tabidir" ilkesine de aykırıdır.

Temel hizmet birimi olarak Kızılay görevlendirilmiştir. Bireysel başvurularda, İçişleri Bakanlığı'nca inceleme ve kabul birimi olan Yabancılar Şubesi dışında başka bir hiçbir hizmet ya da koordinasyon kuruluşu bulunmamaktadır. Ayrıca bireysel sığınanların barınma, beslenme, sağlık, eğitim vb. sosyal gereksinimlerini karşılayacak hiçbir örgütsel yapılanma ve kuruluş bulunmamaktadır.

2.2.2. SHÇEK Kanunu (24 Mayıs 1983 tarih ve 2828 sayılı)

Bilindiği gibi, SHÇEK Kanunu, "korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, çocuk, sakat, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemek" amacı ile çıkarılmıştır.

Kanunun 2. maddesine göre, bu kanun, "sosyal hizmetlerle ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşlar ile gerçek kişileri ve özel hukuk tüzelkişilerini, sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarında çalışan personeli, sosyal hizmetlerden faydalananları ve faydalanacak durumda olanları kapsar." Kanunun 3/b fıkrasına göre : "Korunmaya Muhtaç Çocuk; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; 1. Ana veya baba-sız, ana ve babasız, 2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, 3. Ana veya babası veya her ikisi tarafından terkedilen, 4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen" çocuktur.

SHÇEK Kanununun 4/d fıkrası : "Sosyal hizmetlerin yürütülmesi ve sunulmasında sınıf, ırk, dil, din, mezhep veya bölge farklılığı gözetilemez, hizmet talebinin hizmet arzından fazla olması halinde öncelikler muhtaç olma derecesi ve başvuru veya tespit sırası esas alınarak belirlenir" demektedir.

Yasanın 3/b maddesinde ifade edilen "Korunmaya Muhtaç Çocuk" tanımı sığınmacı çocuklar aleyhine kısıtlayıcı hüküm içermemektedir. Ancak, sığınmacı çocukları kapsayıcı açık bir hüküm de bulunmamaktadır. Yine aynı Kanununun 4. maddesinin k fıkrası sığınmacı çocuklar açısından kabul edilemeyecek ifadelerle doludur. Türkiye'ye iltica etmiş sığınmacı çocuğunun "Türk örf, adet, inanç ve milli ahlakına sahip", "Atatürkçü düşünce ve Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun olarak yetiştirilmeleri" düşünülemez. Bu noktada, Çocuk Hakları Sözleşmesi ile bütün yerel kanunlar arasında mevcut ve nasıl üstesinden gelineceği tartışma isteyen çelişkiyi ortaya koymuş bulunuyoruz.

3. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

3.1. SONUÇ

Yukarıda bahsettiği gelişmeler sonucu, özellikle Doğu Avrupa devletlerinde mültecilik hukukunu kapsayan yeni bir yasalaşma dönemine girilmiş bulunmaktadır. Bu yasalaşma rüzgarından Türkiye'nin de etkilenmesi ve yakın bir zamanda bir kısım yasal değişikliklerin konuşulmaya başlanması sözkonusudur. Türkiye'nin de katıldığı "Bağımsız Devletler Topluluğu ve Çevresindeki Ülkelerde Mülteci, Zorunlu İçgöç ve Diğer Şekillerde Gönülsüz Yerinden Edilenlerin Problemleri" Konferansı 30-31 Mayıs 1996 tarihinde Cenevre'de yapıldı. Bu Konferansın sonucunda oluşturulan "eylem planına" göre (5. paragraf) planın amacı ulusal iltica sistemlerini oluşturulması ve duruma uygun politikalar ve stratejilerin geliştirilmesidir. 150 paragraflık bu deklarasyonun incelenmesi, göçler karşısında yukarıda bahsettiğim politik yönelimlerin detayda nasıl vücut bulduğunu gösteren ilginç bir çalışma olabilir.

Öte yandan, yine yukarıda değinilen gerekçelerle, devletin freni her zamanki gibi sivil toplum örgütleri olmak durumundadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi ışığında çocuk mültecilerin korunmalarını sağlayacak düzenlemeleri düşünmenin zamanıdır. İstanbul Barosu geçen yıl yaptığı "Çocuk Hakları Günleri" toplantısı ile hem bir sivil toplum örgütü olarak sorumluluğunun bilincinde olduğunu göstermiş hem de işin ilk aşaması olan durum tesbitini gerçekleştirmiş bulunmaktadır. Şimdi ise bir program çıkarmak ve işin takipçisi olmak gerekiyor.

Hem ilticaya karşı yaklaşımlardaki daralma ve sığınma hakkının sınırlı yorumuna karşı hem de Çocuk Hakları Sözleşmesinde vücut bulan ilkelerin uygulanabilir hale gelmesi için bütün ülkelerin sorumluluğu eşit şekilde paylaştıkları sistemleri kurmanın yolları bulunmalı. Eğer her bir devlet kendinden sorumlu olarak kabul edilirse, kimi zaman gelişmiş ülkelerde olduğu gibi sınırların sıkı kontrolü ve girişi yasaklayan detay kurallarla, kimi zaman ise olanakları sınırlı diğer ülkelerin yaptığı gibi açıkca sınırları kapayarak, her devlet kendi ülkesini mülteci akımından korumanın yollarını arayacaktır. Bu durumda sığınma hakkının tanınmasının bir anlamı kalmaz. Yeni bir yaklaşımla ele alınmazsa, Çocuk Hakları Sözleşmesi hayata geçmek için fazla iyi bir sözleşme olarak kalmaya mahkum olur.

3.2. ÖNERİLER

- a. Göçmenlik ve mültecilikle ilgili mevzuat Çocuk Hakları Sözleşmesi ile uyumlu olarak yeniden düzenlenmelidir.
- b. Sığınma başvurusunun kabul ya da reddine ilişkin idari kararlara karşı yargı yoluna gitmekteki engeller kaldırılmalıdır.
- c. Ailelerinden ayrı kalmış çocuk sığınmacıların dosyaları incelenirken hem idari hem de yargılama aşamasında sosyal hizmet uzmanları, çocuk psikologları gibi uzman kişilerin görüşleri alınmalıdır.
- d. 1994 Yönetmeliğinde başvuru süresi olarak ortaya konulmuş olan 5 günlük süre yerine "makul bir süre" ifadesi konulmalıdır. Çocuklara bu tür usule ilişkin maddelerin uygulanmasında esnek davranılmalıdır.
- e. 1994 Yönetmeliğinin 3. ve 4. maddesinde ifade edilen "siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrama" ifadesi, özellikle çocuk ve benzeri sosyal grupların uğradığı zulüm ve baskının nedenlerini dışarıda bırakmaktadır. Bu nedenle tanım, "siyasi düşünceleri, dinler, ırkları, etnik kökenleri, sosyal grupları ve cinsiyetleri nedeniyle zulüm ve baskıya uğrama" biçiminde genişletilmelidir.
- f. Türkiye'de bulunan ve sığınmacı statüsü kazanmış bulunan ailelerin çocuklarının da takibata uğramadan sığınmacı olarak ülkeye kabul edilmesi sağlanmalıdır. Ailenin birliği ilkesi sığınmacı çocuklar için de gözetilmelidir.
- g. Ana-babasız ve hiçbir yakını bulunmayan sığınan çocuklar için vasi tayin edilmelidir.
- h. Sığınmacı statüsündeki çocuklara yaşama ve kendilerini geliştirme olanakları tanınmalıdır.

1. Sığınmacı statüsündeki çocuklara kendilerini ifade etme hakkı, özellikle kendi dillerinde eğitim olanakları sağlanmalı ve isteyenlerin yerel okullara alınmasına izin verilmelidir.

i. Sığınma talebinde bulunan çocukların, bu talepleri red olduğunda, ülkelerine geri gönderme işlemi, çocuk için gerekli psikolojik, hukuki destek sağlandıktan sonra işleme konulmalıdır.

KAYNAKÇA

BELLING, Detlev; *Das Günstigkeitsprinzip im Arbeitsrecht*, Berlin, 1984,.

BUEREN, Geraldine Van; *The International Protection of Family Members' Rights as the 21st Century Approaches*, Human Rights Quarterly 17, the Johns Hopkins University Press, 1995.

ÇELİKEL, Aysel; *Yabancılar Hukuku*; Beta Basım Yayım A.Ş.; İstanbul, Mayıs 1993.

HATHAWAY, James J.; *"Can International Refugee Law Be Made Relevant Again"*; World Refugee Survey 1996, US Committee For Refugees, Immigration and Refugee Services of America, 1996.

IOM, *Transit Migration in Turkey*; IOM International Organization for Migration; 1996.

KİRİŞÇİ, Doç. Dr. Kemal; *"Dünyada ve Türkiye'de Sığınma Olgusu"*; Hoşgörü Yılı'nda Mülteciler, Sivil Toplum Örgütlerinden Beklenenler Sempozyumu; Helsinki Yurttaşlar Derneği, Boğaziçi Üniversitesi Dış İlişkiler Uygulama ve Araştırma Merkezi, BMMYK; Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, Mart 1996.

SHÇEK, *Acil Durumdaki Çocuklar Raporu*; Özel Koruma Tedbirleri Acil Durumdaki Çocuklar Alt Komisyonu, SHÇEK yayınlanmamış raporu, Ankara, 1996.

UN, *Report of the United Nations High Commissioner For Refugees*; United Nations Economic and Social Council; 13 May 1996.

UNICEF, *Dünya Çocuklarının durumu 1996*; Oxford University Press, Ankara, 1996.

UNHCR, *Refugee Children, Guidelines on Protection and Care*, United Nations High Commissioner for Refugees, Geneva 1994.

US, *World Refugee Survey 1996*, US Committee For Refugees, Immigration and Refugee Services of America, 1996.

--, *Regional conference to address the problems of refugees, displaced persons, other forms of involuntary displacement and returnees in the countries of the Commonwealth of Independent States ad relevant neighbouring States*, CISCONF/F/1996/5, 11 June 1996.